

بررسی حکم نجاست مشروبات (مسکرات) متخذه از ماکولات و بیع آن

زکيه موافقي^۱

چکیده

خرید و فروش (همان بیع) یکی از اقسام تجارت است که جوامع برای درآمد خود از آن استفاده می کنند، در جامعه ما کسانی هستند که برای خرج روزمره ی خود و خانواده خود دست به خرید و فروشی می زنند حتی خرید و فروش حرام، مانند بیع شراب (مسکرات)، که یکی از خرید و فروش ها، خرید و فروش مایعات نجس مثل شراب است. اگر بتوانیم حکم فقهی مشروبات، با خرید و فروش آن ها را بیان کنیم، می توانیم جلوی پیامدهای ناگواری که افراد مبتلا به آن هستند را بگیریم، اما اگر این مسئله بیان نشود موجب می شود، تا خیلی از افراد جامعه که جاهل به این حکم و ضرر و زیان هستند، مبتلا به کار حرام بشوند و اثرات وضعی بد در زندگیشان بوجود بیاید. بحث ما در این است که آیا مشروباتی که خوردنی ها بدست می آیند و حالات مست کننده دارند نجس اند یا نه و یا بیع آن اشکال دارد؟ روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه ای و روش داده پردازی در متن از نوع توصیفی می باشد. نتایج حاکی از این تحقیق مسکرات و ماکولات که شامل خمر و شراب و اب جو و ... نجس و خرید و فروش و ساختن و تولید و حمل و نقل آن و نوشیدن آن حرام است و هم حد شرعی دارد.

کلید واژه:

مشروبات، مست کننده، بیع مشروب، حرمت مشروبات.

^۱. طلبه ورودی ۹۵ مدرسه علمیه ریحانه الرسول (س) نکا. شماره تماس: ۰۹۳۷۲۵۱۸۹۵۶
با راهنمایی خانم قاسمیان

مقدمه

خرید و فروش همان بیع یکی از اقسام تجارت است که جوامع برای درآمد خود از آن استفاده می کنند در جامعه ما کسانی هستند که برای خرج روزمره خود و خانواده خود دست به هر خرید و فروشی می زنند حتی خرید و فروش حرام مثل بیع شراب، که این خرید و فروش های حرام می توانند پیامدهای فردی و اجتماعی خطرناکی داشته باشند. یکی از خرید و فروش ها؛ خرید و فروش مایعات نجس مثل شراب است این پژوهش درصدد آن است که حکم خرید و فروش مسکرات را بیان کند. و تا جایی که امکان دارد این پژوهش بتواند حداقل کسانی را که جاهل به این مسئله هستند را آگاهی دهد و آن ها را از چنین احکامی یا معاملاتی که موجب فساد در جامعه، و از هم گسستگی خانواده ها می شود و مطلع کند، به عنوان مثال یکی از مایعاتی که در فقه شیعه از معاملات آن منع شده، خرید و فروش مسکرات است که بعضی از جوانان ما دچار این مشکل هستند. با توجه به پیشینه طولانی این بحث در فقه اسلامی کتابها و مطالب و مقالات زیادی نوشته شده است. در خصوص حرمت مسکرات سخنان و روایات مختلف از ائمه معصومین علیهم السلام از سوی فقیهان گرانقدری همچون علامه حلی، شیخ محمد حسن نجفی، شیخ طوسی و شیخ حر عاملی اشاره شده است، از جمله: تحریر الوسیله روح الله خمینی (ره) و هم چنین فقهای ما در ضمن کتاب بیع و رساله های جداگانه به بررسی این موضوع پرداخته اند.

هدف ما از بیان مسئله این است که چون در بازار فعلی مسلمین استفاده از شیره میوهایی مثل انگور و خرما رایج است و در بعضی از این موارد اسکار (مست کننده) وجود دارند، پاسخ به این مسئله ضرورت دارد که آیا شیره بدست آمده از ماکولات، نجس هستند یا نه؟ بنابراین در این مقاله حرمت فروش مسکرات و تاثیرات آن را در جامعه اسلامی و بررسی ادله را مورد بررسی قرار داده ایم.

۱ - مفهوم شناسی

طهارت:

- طهارت در لغت به معنای پاکیزگی و نظافت آمده است «المفردات (راغب)، واژه (ولهر)»
- طهارت، اصطلاحی فقهی و عنوانی عمومی است برای حالتی که با برخی افعال شرعی مانند، وضو، غسل و تیمم پدید می آید و نیز چیزهایی که باعث از بین رفتن نجاسات می شوند و در فقه شیعه به آن ها مطهرات یا پاک کننده ها می گویند.

نجاست

- راغب اصفهانی در مفردات می نویسد که نجاست در لغت به معنی هرگونه پلیدی است، طبرسی در تفسیر مجمع البیان می نویسد به هر چیزی که سرشت انسان از آن متنفر است نجس گفته می شود. (مکارم شیرازی، ج ۷، ص ۳۴۹-۳۴۸)

مسکر :

مراد از خمر فقط شراب گرفته شده از آب انگور نیست، بلکه مطلق مسکر است؛ اگرچه ممکن است به بعضی از مسکرات، اسم خمر (یعنی شراب، در استعمالات فارسی) اطلاق نشود، اما حرمت معامله، شامل این مسکرات نیز می -شود؛ مانند آب -جو که به آن شراب اطلاق نمی شود، اما مسکر است. همچنین ممکن است میوه یا چیزهایی که در آنها مخمر وجود دارد، یا مسکری که از راه تقطیر به دست می -آید، وسیله ای برای اسکار باشد؛ مثلاً اگر مواد خمیری انگور یا کشمش را به وسیله تقطیر جمع کنند، خمر شامل آن نیز می -شود؛ هرچند به این مواد خمیری، عرق گویند نه شراب. (اعرافی، خرید و فروش شراب، ۱۳۹۳)

ماکولات

ماکولات در لغت به معنی خوردنی ها هستند (چیزهایی که قابل خوردن هستند).
منظور ما در اینجا از ماکولات آن دسته از خوردنی هایی است که از آن ها شراب درست می شوند.

مثل: انگور خرما، جو، رازک و آن دسته از موادی که نشاسته دارند.

اقسام مشروبات :

مشروبات به چیزهای آشامیدنی و قابل شرب گویند که به دو دسته تقسیم می شود :

۱. مشروبات الکلی : آن دسته از آشامیدنی ها که دارای الکل بوده اعم از تخمیرشدگان، مانند شراب و آبجو یا

تقطیرشدگان مانند عرق کیناک و ویسکی و غیره.

۲. مشروبات غیرالکلی : نوشابه هایی که الکل ندارند و آب های آشامیدنی و...

۲ - حکم خرید و فروش مسکرات

یکی از فعالیت های حرام خرید و فروش مسکرات است. قانون گذار اسلامی به منظور حفظ سلامت اجتماع و برکندن ریشه های فساد، نوشیدن مشروبات الکلی بلکه هرگونه تلاش جهت تهیه، توزیع و یا نوشیدن آنها را حرام و مستوجب مجازات دانسته است. تشریع تعلیم و تحریم مسکرات و عقاب بر خرید و فروش آن، به انگیزه حفظ عقل انسان سامان یافته است. فتوا به حرام بودن این اعمال نه بدان خاطر است که مقدمه حرام، حرام است بلکه حتی اگر حرمت مقدمه مزبور را از لحاظ شرعی انکار کنیم باز باید این اعمال را حرام دانست چرا که روایات فراوانی درباره ممنوعیت شرعی آنها وارد شده است. و از بررسی ادله ی حرمت خرید و فروش شراب به دست آمد، فروش شراب تنها در صورتی که خریدار بخواهد آن را تبدیل به سرکه کند امری جایز و حلال است.

خرید و فروش شراب یکی از منکراتی است که در تمام دنیا وجود دارد و از همان زمانی که شراب بوجود آمد موضوع خرید و فروش آن نیز مطرح بوده است، در جوامع غیر اسلامی این منکر به صورت علنی انجام می شود و هیچ ممنوعیتی در مورد آن وجود ندارد و آمارهای سرسام آوردی در مورد توزیع مشروبات الکلی بیان شده است از جمله، روزانه یک میلیون دلار در ترکیه صرف خرید مشروبات الکلی می شود، حجم این مقدار در هر روز ۳۷/۲ میلیون لیتر می باشد.

ریشه‌های پیدایش این منکر در جامعه اقبال مردم به شرابخواری بویژه در کشورهای غیر اسلامی است که در پی آن تولید و خرید و فروش شراب بدنبال می‌آورد، و همچنین دریافت سود کلان از تولید و فروش شراب و مسکرات بوسیله افراد یا شرکت‌هایی سودجو و تبلیغات در مورد شراب‌های گوناگون از دیگر علل پیدایش این منکر در جامعه است.

این منکر در جامعه در ردیف منکرات اقتصادی و اجتماعی و در درجه اول اهمیت قرار دارد. تجارت شراب یکی از منکراتی است که بیشتر مربوط به تولید کنندگان مسکرات و افرادی که در زمینه تجارت نامشروع هستند مورد ابتلاء است.

۲-۱- شراب و خرید و فروش آن :

یکی از محرمات قطعی در اسلام، نوشیدن حرام است، یعنی آن چه عقل انسان را می‌گیرد و او را مست می‌کند. رسول خدا(ص) پس از درون شرک از دل‌های اعراب، نشر احکام را که از جمله آن‌ها تحریم شراب خمر بود، آغاز کرد، ولی چون شرابخواری یکی از عادات دیرینه بت پرستان و مشروب فروشی یکی از راه‌های درآمد عده‌ای از آن‌ها بود، خداوند متعال جنین صلاح دید که حرمت شراب را به تدریج اعلام کند. معاملات و تجارت‌های گاهی تحت عنوان حلال و مشروع قرار می‌گیرد و گاهی تحت عنوان حرام و باطل، هر آنچه در آن فساد است، از جهت خوردن، نوشیدن، کسب درآمد، ازدواج، تملک، نگهداری، بخشش یا عاریه مورد نهی قرار گرفته خرید و فروش مردار یا خون یا گوشت خوک و گوشت درندگان (از درندگان وحشی زمینی و پرندگان) یا پوست آن‌ها شراب انواع نجس همه این‌ها حرام است و اسلام از خوردن، آشامیدن، پوشیدن، مالک شدن نگهداری و هرگونه تصرف در همه آن‌ها بازداشته شده است، در صورتی که ضرورت انسان را به سوی آن فراخواند» منابع فقه شیعه، ج ۲۲، ص ۳۲۱ و ۳۲۳

۲-۲- خرید و فروش شراب در قرآن

برای جلوگیری از این منکر در جامعه راهکارهای مختلفی وجود دارد که اگر به درستی انجام شود از انجام این منکر در جامعه کاسته می‌شود، برخی از این راهکارها بدین نحو است:

۱. در اولین مرحله باید هر شخصی در تقویت اعتقادات خود بکوشد و با توجه به آیات قرآن و روایاتی که در مورد گناه شرابخواری و خرید و فروش مسکرات بیان شد به خود تذکر دهد که در قبال انجام چنین گناهی هر چقدر هم سود و نفع ببرد باز هم کم است و به شغل‌های حلال دیگری خود را مشغول کند و از چنین کسب‌هایی دوری کند چون اثر آن هم در این دنیا هم در آخرت گریبانگیر شخص و اطرافیانش می‌شود.

۲. مرحله دوم این است که هر شخص نزدیکان و دوستانی که به این کار اشتغال دارند را نهی از منکر کند و آنان را به پیامدهای ناگوار این عمل هشدار دهند و به هر راهی که می‌توانند آنان را از انجام چنین اعمالی باز دارند.

۳. مراکز فرهنگی و رسانه‌ها و افرادی که به هر صورت می‌توانند در جامعه اثر گذار باشند باید به طرق مختلف حال با تشویق یا تهدید یا هر عمل دیگری که می‌دانند موثر است (البته باید با دقت و تعقل باشد که اثر معکوس ندهد) مردم را از گرایش به شرابخواری و خرید و فروش مسکرات نهی کنند.

۴. دستگاه‌های اجرایی و دولتی نیز با دقت و بازرسی‌های نا محسوس مکان‌هایی که معامله‌های حرام از جمله مسکرات انجام می‌شود را شناسایی کرده و با عاملان این عمل خلاف به صورت جریمه یا تعزیر و بستن مکان و ... برخورد کنند.

۵. راهکار دیگر مهیا کردن بستر شغلی مناسب و ایجاد اشتغال حلال برای اقشار مختلف جامعه است که با این کار افرادی که انگیزه اقتصادی دارند از این گونه مشاغل بی‌نیاز می‌شوند.

۶. شرابخواری اگر در جامعه کم شود خرید و فروش شراب و مسکرات نیز کم می‌شود بنابر این باید راهکارهایی برای کاهش شرابخواری در جامعه جستجو کرد که در مقاله شرابخواری ذکر شده است.

نتیجه

از مطالب گفته شده چنین نتیجه می گیریم که:

- ۱- مسکرات و ماکولات که شامل خمر و شراب و اب جو و ... می باشد نجس است.
- ۲- پنج دلیل برای حرمت مسکرات و مشروبات ذکر شده که به طور کامل در متن تحقیق توضیح دادیم و این ۵ دلیل عبارتند از: کتاب، احادیث، عقل، اجماع و علوم پزشکی.
- ۳- حرام بودن شراب یک حکم است و نجاست آن حکم دیگر. مشروبات از چیزهایی است که هم حرام هستند هم نجس و هم خرید و فروش و ساختن و تولید و حمل و نقل آن و نوشیدن آن حرام است و هم حد شرعی دارد.
- البته حرام شدن خمر در اسلام دفعی نبوده و به صورت تدریجی (در طول سه مرحله) صورت گرفته است و آیه ای که می فرماید در خمر منافی هست ولی گناه آن بزرگتر از سود آن است مربوط به اولین مرحله مبارزه اسلام با شراب و شراب خواری است که در مراحل بعدی این مبارزه شدیدتر شده تا جایی که در مرحله سوم دستور دوری و اجتناب از آن صادر شده است
- در توضیح آیه قرآن که می فرماید: در خمر منافی اندک و ضررهای فراوان وجود دارد، باید گفت نسبت سود و ضرر شراب مثل این است که یک قاشق چای خوری عسل را در یک ظرف بزرگ سم و زهر ریخته باشند که دیگر هیچ اثری از مزه و خاصیت عسل باقی نخواهد ماند.

منابع و مأخذ :

قرآن

۱. ابن حنیفه النعمان، دعائم الاسلام، قاهره، نشر دارالمعارف، ۱۳۸۹ هـ.ق.
۲. إصباح الشيعة بمصباح الشريعة، قطب الدين محمد بن الحسين الكيدري، مؤسسه الإمام الصادق عليه السلام، الطبعة الاولى، ۱۴۱۶ (هـ.ق).
۳. «اكبرى، على اصغر اثرات مشروبات الكلى از دیدگاه دانش پزشکی و دانشمندان غرب، ص ۲۰-۴۹».
۴. باصری، علی اکبر، مواد مخدر در منابع فقهی و فتاوی مراجع تقلید عظام، تهران، خرسندی، چاپ سوم، ۱۳۸۹ ش.
۵. بروجری، آقا حسین طباطبایی - مترجمان: حسینیان قمی، مهدی - صبوری، م، منابع فقه شیعه؛ انتشارات فرهنگ سبز، تهران - ایران، اول، ۱۴۲۹ هـ.ق
۶. توضیح المسائل مراجع: مطابق با فتاوی دوازده نفر از مراجع معظم تقلید. محل نشر، قم. تاریخ نشر ۱۳۸۷.
۷. جدایی، علی اصغر، آمارها پرده بر دارند، قم، ۱۳۸۳.
۸. جواهر الکلام ج ۴۳، ص ۴۰۱۰. و ج ۴۱، ص ۴۶.
۹. جهانگیر منصور، قانون مجازات اسلامی، نشر دیدار، چاپ ۴۳، ۱۳۸۵.
۱۰. خامنه‌ای، سید علی بن جواد حسینی، أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، دفتر مقام معظم رهبری، در قم، ۱۴۲۴ ق.
۱۱. خمینی (ره)، روح الله، تحریر الوسيله، قم، مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان ۱۳۹۰ ق
۱۲. خمینی، روح الله، المكاسب المحرمه، قم ۱۳۷۴ ش.
۱۳. صافی گلپایگانی، لطف الله، جامع الاحکام، قم، مؤسسه انتشارات اسلامی ۱۳۸۱
۱۴. صافی، لطف الله، هدایه العباد، قم، دار القرآن الکریم، ۱۳۷۶ ش.

۱۵. الطرابلسی، عبدالعزیز بن البرّاج، جواهر الفقه، القاضی مؤسسه النشر الإسلامی التابعه لجماعه المدرسین بقم
المشرفه، الطبعة الاولى، ۱۴۱۱ (هـ. ق).
۱۶. طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، تحقیق: سید حسن موسوی خراسان، تهران: دارالکتب
الاسلامیه، ۱۳۶۵؛
۱۷. الطوسی، أبوجعفر محمد بن الحسن، المبسوط فی فقه الإمامیه، الشیخ الطوسی، المکتبه المرتضویه لإحياء
الآثار الجعفریه، الطبعة ۱۳۸۷ (هـ. ق).
۱۸. علامه حلّی، حسن بن یوسف، قواعد الاحکام، قم: مؤسسه نشر اسلامی، ۱۴۱۹ق؛
۱۹. فروع کافی ج ۶ ص ۴۲۹، وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص: ۲۲۴.
۲۰. فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، زیر نظر محمود هاشمی شاهرودی . قم ، موسسه دایره
المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام.
۲۱. کلینی، محمد بن یعقوب ، الفروع الکافی، چاپ سوم، دارالتعارف ۱۴۰۱ ه ق
۲۲. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، دار الحديث، قم، چاپ اول، ۱۴۲۹ق.
۲۳. گیلانی، فومنی، محمد تقی بهجت، رساله توضیح المسائل (بهجت)، ص ۳۱۶، مسئله ۱۶۱۵، انتشارات
شفق، قم - ایران، ۹۲، ۱۴۲۸ ه ق
۲۴. محمد بن حسن حرّ عاملی، وسائل الشیعه، چاپ عبدالرحیم ربانی شیرازی، بیروت ۱۴۰۳؛
۲۵. مغنیه، محمد جواد، فقه الإمام الصادق (ع)، قم، مؤسسه انصاریان ، چاپ دوم، ۱۴۲۱ ق.
۲۶. موسوی همدانی، سید محمد باقر، ترجمه تفسیر المیزان، جامعه مدرسین، قم، ۱۳۷۴ ه. ش، ج ۲، ص ۲۹۴
۲۷. نجفی، محمد حسن ، جواهر الکلام فی شرح شرائع الإسلام، بیروت، داراحیاء التراث العربی ، چاپ
هفتم، ۱۴۰۴ ق.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.